

Eläkelupaus: peruskalliolle rakennettu?

Ralf Sund

Teemu Muhonen ja Jari Hanska,
Eläketurma. Miksi Suomeen tarvitaan uusi sukupolvisopimus,
Vastapaino 2016, 151 sivua.

Teemu Muhosen ja Jari Hanskan kirja on huolellisesti ja sujuvasti kirjoitettu arvio suomalaisesta eläkejärjestelmästä. Teksti elävöityy loistavilla esimerkeillä ja havainnollistuksilla. Siellä täällä populismipiru pääsee valloilleen, mutta vain sen verran, että lisämauste parantaa keitoksen maistuvuutta.

Eläkejärjestelmän ymmärtäjiä ei toden totta ole liikaa. Muhonen ja Hanska ovat kotiläksynsä tehneet.

Eläkejärjestelmästä on saatavilla melko vähän ”virallisen” viisauden haastavaa näkemystä. Keskeisin syy vaihtoehtonäkemyksen puuttumiselle lienee asian vaikeus ja moniselkaisuus. Eläkejärjestelmän ymmärrys edellyttää laajaa ja monialaista perehtyneisyyttä.

Kirjan tyyli on yltäkylläinen. Paikoin teksti on analyttistä taloudellista arviointia. Toisesta päästä löytyy populistisävyisiä heittoja, joista politiikan ammattipopulistit voisivat olla kateellisia. Kieli – yhtä kaikki – on koko ajan sujuvaa. Se pitää lukijaa otteessaan. Varsinaiseen lentoon teksti yltää jaksossa, jossa puhutaan eläkejärjestelmän omistajuuden

kaappaamisesta. Kirjoittajien mielestä virkamiehet ovat siirtyneet ohjaajan penkille ja syrjäyttäneet työmarkkinajärjestöt, joiden luomus ja rakas lapsi eläkejärjestelmä on ja on ollut. ”Työmarkkinajärjestöt muistuttivat karkkipussin perään itkeviä väsyneitä lapsia, jotka lopulta taipuivat vanhempiensa tahtoon.” Salaliittovihjailut ovat tämän tyyliin polttoainetta. Tapahtumista voisi vetää päinvastaisenkin johtopäätöksen.

Kirja on pamfletti. Se on vaikea tyyli. Se on vapaa tieteellisen todistelun taakasta, se sieittää yksinkertaisuuksia ja kärjistyksiä. Se edellyttää olemaan jotain mieltä. Kirja suoriutuu hyvin tässä vaativassa ristiaallokossa.

Kirjoittajat ovat ristiretkellä sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden lisäämiseksi. Eläkejärjestelmämme uhkaa tuottojen hiipuminen talouskasvun ”uuden normaalin” asettuessa alhaisemmaksi kuin aiemmin. Kun samaan aikaan turvataan maksussa olevat eläkkeet ja kun muistetaan ikäjakaumamme vinous, tuloksena on sukupolvien välisen oikeudenmukaisuuden järkkäminen. Vision taustal-

la olevat oletukset talouden kehityksestä ovat mahdollisia, jopa jossain määrin todennäköisiä.

Vaatimus täydellisestä (jota Muhonen ja Hanska eivät esitä) oikeudenmukaisuudesta sukupolvien välillä on ideatasolla kaunis, mutta käytännössä mahdoton ajatus. Toimintaympäristön muutos ja ennusteiden epävarmuus tekee vaatimuksesta mahdottoman. Oikeudenmukaisuutta kohden on hyvä kuitenkin aina kilvoitella.

Oikeudenmukaisuus sukupolvien välillä on sekä käsitteellisesti että laskennallisesti erinomaisen hankala asia. Kelvollisia tarkastelukulmia on useita. Nuoret ikäluokat elävät pidempään ja terveempinä ostovoimaltaan messevämmällä eläkkeellä kuin parjatut suuret ikäluokat. Toisaalta nuoret saavat maksamistaan eläkemaksuista pienemmän tuoton kuin 1940-luvun lopulla ja 1950-luvun alussa syntyneet ikäluokat. Oikeudenmukaisuus on katsojan silmässä. Asia ei ihan ole makuasia, mutta kiistelemisen siitä on kutakuinkin turhanai-kaista.

Ratkaisuehdotuksia on tarjolla, ne ovat pirstaviä, elleivät peräti vallankumouksellisia: maksussa olevien eläkkeiden tasoon pitäisi voida puuttua. Kirjoittajat hahmottelevat ja esittävät joitakin keinoja, joilla voisi kajoata tähän pyhistä lupauksista pyhimpään eli siihen, että maksussa oleviin eläkkeisiin ei puututa. Pyhä lupaus on sisäänkirjoitettu eläkejärjestelmän yhteen keskeiseen periaatteeseen eli etuusperusteisuuteen. Tuleva eläke on pantu kiinni. Järjestelmän muita parametreja (lähinnä maksutasoa) muutetaan tarvittaessa niin, että annettu lupaus voidaan lunastaa. Tosin eläkkeiden tasoa (ennen eläkkeen alkamista) leikkaava elinaikakerroin voidaan tulkita lievästi kajoavan etuusperusteisuuteen, tosin hyvin lievästi.

Sukupolvien välisen epäoikeudenmukaisuuden korjaamiseksi on lähinnä yksi lääke: on kajoettava maksussa oleviin eläkkeisiin. Tämä olisi kajoamista järjestelmän ytimeen. Muita temppuja on vaikea löytää.

Lupaavin malli hillitä eläkemaksun nousupaineita ja lisätä sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta eläkejärjestelmässä on indeksijarru. Kirja herättää henkiin ETLA:n tutkijoiden vuonna 2007 esittämän ajatuksen (Korkman ym. 2007). Indeksijarru toimisi käytännössä niin, että eläkemaksutaso kiinnitetään esimerkiksi 25 prosenttiin palkoista. Mikäli nousupainetta tämän yli on, jousto haettaisiin etuuspuolelta. Tällöin maksussa olevia eläkkeitä höylättäisiin.

Paikoin kirjoittajat läiskivät isolla pensselillä. Väite siitä, että työeläkejärjestelmä lisää tuloeroja perustuu yksinkertaistaviin oletuksiin. Työeläkejärjestelmä ylläpitää niitä tuloeroja, joita työelämässä on syntynyt. Se ei supista eikä kasvata tuloeroja.

Monen oletuksen ja yksinkertaistuksen päässä on myös kirjan väite, että eläkejärjestelmä on synnyttänyt kestävyysvajeen ja leikkauspolitiikan. Etuusperusteisessa järjestelmässä maksutaso joustaa eli nousee. Eläkemaksut ovat veroluonteisia maksuja. Kun tai jos kokonaisveroasteelle asetetaan katto, muista veroista joudutaan tinkimään kun eläkemaksut kasvavat. Päätelyn tuloksena päädytään siihen, että yhteiskunnan on kestävyysvajeen taltuttamiseksi leikattava ja säästettävä, koska veroja ei voida eläkemaksujen vuoksi korottaa. Koko syyllisyyden kaataminen eläkejärjestelmän piikkiin on kaukaa haettu, päättelyketjussa on monta pehmeää kohtaa.

Selkeimmillään kirja on tyrmätessään myyttejä. Vahvana elää edelleen käsitys siitä,

että eläkkeellä olevat ovat maksaneet omat eläkkeensä. Näinhän ei todellakaan ole.

Kirja on ajankohtainen. Vaikka eläkejärjestelmää juuri uudistettiin, seuraavan uudistamisen aika on tulossa viimeistään vuosikymmenen kuluttua. Sen valmistelua voidaan hiljalleen jo aloitella. Ajankohtainen kirja on myös siksi, että parhaillaan eduskunnassa on aloite, jossa esitetään eläkeindeksien korjaamista. Ajatuksena on kasvattaa maksussa olevia eläkkeitä. Muhosen ja Hanskan kirja on täystyrmäys Suomen senioriliikkeen aloitteelle.

Huolellisesti argumentoiden nostetaan tikun nokkaan riski eläkejärjestelmän tuotto-odotuksen alenemisesta. Vaikka vuonna 2016 laskennallinen 3,5 prosentin sijoitusten tuottotaso ylitetään reippaasti, on todennäköistä, että tuottotaso-olettamaa joudutaan jatkossa alentamaan. Kun tuottojen saavuttaminen on ”turvaavasti” yhä hankalampaa, sijoitustoiminnassa siirrytään tuoton ja riskin välisellä valintakäyrällä riskipitoisempaan suuntaan. Kirjoit-

tajat kuvaavat sijoitustoiminnan muutosta, eivätkä silitä myötä- vaan vastakarvaan. Kysymys ei ole tuhannen taalan vaan tuhannen miljoonan taalan arvoinen. Se on yksi järjestelmämme fundamentteja: ”tuottavasti ja turvaavasti”.

Kirja on hyvä puheenvuoro suomalaisen eläkejärjestelmän kipupisteistä. Kirja katsoo tukevasti tulevaisuuteen, mikä onkin aiheen luonteen vuoksi perusteltua. Erityistä kiitosta ansaitsee sujuva esitystapa ja se, että puheenvuoro tulee järjestelmän ulkopuolelta, ikkuna auki ja raikasta ilmaa sisään.

Kirja on painettu Tallinnassa, joten nekin eurot ohentavat palkkasummaa ja eläkemaksukertymää ja näin vähentävät sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta. □

Kirjallisuus

Korkman, S., Lassila, J., Määttänen, N. ja Valkonen, T., *Hyvinvointivaltion rahoitus – Riittävätkö rahat, kuka maksaa?*, ETLA 2007.